

ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน
ของชาวประมงพื้นบ้าน ท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

Occupational Health Literacy and Safety Behaviors Among Small-scale Fishermen at
Phli Pier, Bang Pla Soi Sub-district, Mueang Chonburi District, Chonburi Province

กนกวรรณ ประสพสุข, กัญญาณัฐ สุวรรณโชติ, มยุรี แพ่งคอนสาน, ภูหิรันดย์ ศุภพัฒน์วรพงษ์
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี

Kanokwan Prasopsuk, Kanyanat Suwannachot, Mayuree Paengkonsan,
Phuhiran Suphaphattanawarapong

Sirindhorn College of Public Health, Chonburi

Corresponding Author: Phuhiran@scphc.ac.th

Received 2025 Jul 21, Revised 2025 Aug 30, Accepted 2025 Sep 2

DOI: 10.14456/iudcj.2026.9

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้านท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 85 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ โดยกำหนดเกณฑ์เป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป สัญชาติไทย มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ปี เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สิ่งคุกคามทางสุขภาพ ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง (Chi-square test และ Pearson's correlation)

ผลการวิจัย พบว่า มีการสัมผัสสิ่งคุกคามทางสุขภาพจากการทำงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 44.87, SD = 5.369) ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 106.49, SD = 18.531) และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 57.02, SD = 7.440) และความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้านระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.69$, $p\text{-value} < 0.05$)

ดังนั้นบุคลากรสาธารณสุข และองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนควรนำผลการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน ควรพัฒนาโปรแกรมที่ช่วยเพิ่มความรู้ด้านอาชีวอนามัยและการจัดการตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัย และมีการจัดอบรมเฉพาะสำหรับงานที่มีความเสี่ยงสูง เช่น การวางอวนและการนำสัตว์น้ำขึ้นจากเรือ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้านเข้าถึงอุปกรณ์ความปลอดภัย นอกจากนี้ ควรพัฒนาแนวทางเพื่อลดความเครียดและเสริมสร้างเครือข่าย

สนับสนุนในชุมชน ปรับปรุงการสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลด้านสุขภาพและความปลอดภัยเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสร้างพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ลดการเกิดอุบัติเหตุ และการเกิดโรคจากการทำงาน

คำสำคัญ: สิ่งคุกคามทางสุขภาพ, ความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย, พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน, ชาวประมงพื้นบ้าน

Abstract

This descriptive research aimed to study the personal factors of small-scale fishermen, their occupational health literacy, safety behavior at work, and occupational health hazards. It also examined the relationship between occupational health literacy, safety behavior at work, and occupational health hazards among Small-scale fishermen at Phli Pier, Bang Pla Soi Sub-district, Mueang Chonburi District, Chonburi Province. The study sample consisted of 85 participants recruited through snowball sampling. Inclusion criteria were fishermen aged 18 years or older, of Thai nationality, and with at least one year of fishing experience. Data were collected using a structured questionnaire composed of four sections: personal factors, occupational health hazards, occupational health literacy, and safety behaviors at work. Data analysis was performed using descriptive statistics and inferential statistics, specifically the Chi-square test and Pearson's correlation.

The findings revealed that the exposure to occupational health hazards was at a high level ($\bar{X}$ = 44.87, SD = 5.369). The overall occupational health literacy was also high ($\bar{X}$ = 106.49, SD = 18.531), as was the overall safety behavior at work ($\bar{X}$ = 57.02, SD = 7.440). A moderate, statistically significant positive correlation was found between occupational health literacy and safety behaviors (r = 0.69, p -value < 0.05)

Therefore, public health personnel and relevant organizations should utilize these research findings to guide interventions aimed at improving safety behavior among small-scale fishermen. Developing programs to enhance occupational health knowledge and self-management, which are key factors influencing safety behavior, is recommended. Additionally, specialized training should be provided for high-risk tasks such as net deployment and fish unloading. Ensuring access to safety equipment for small-scale fishermen is also crucial. Moreover, strategies should be developed to reduce work-related stress and strengthen community support networks. Improving communication channels to ensure easy access to health and safety information will further help promote safe work behaviors, reduce accidents, and prevent occupational diseases.

Keywords: Occupational health hazards, occupational health literacy, safety behavior at work, small-scale fishermen

บทนำ

ประเทศไทยมีชายฝั่งทะเลครอบคลุม 22 จังหวัด ครอบคลุมฝั่งอ่าวไทย และฝั่งทะเลอันดามัน ทำให้อาชีพประมงจึงเป็นอาชีพที่สำคัญของชุมชนประมงชายฝั่ง ในมิติความมั่นคงทางอาหารและการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจแรงงานนอกระบบ ปี พ.ศ. 2564 พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านเกษตรป่าไม้รวมถึงกลุ่มอาชีพชาวประมง 10.8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 58.0⁽¹⁾ ในส่วนของจังหวัดชลบุรีพบว่า มีผู้ปฏิบัติงานด้านการประมง ทั้งสิ้นจำนวน 31,309 คน⁽²⁾ นอกจากนั้น ในปี พ.ศ. 2565 กรมเจ้าท่าได้ทำการสำรวจเรือประมงพื้นบ้านและจดทะเบียนจัดทำอัตลักษณ์เรือพบว่า ประเทศไทยมีเรือประมงพื้นบ้านที่จดทะเบียนจำนวน 53,455 ลำ⁽³⁾

การประกอบอาชีพชาวประมง มีรูปแบบการทำงานประมงจำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่ ประมงพื้นบ้าน และประมงพาณิชย์ การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีขั้นตอนการทำงาน 7 ขั้นตอน ได้แก่ การวางอวนหรือการปล่อยอวน การลากอวน การกู้อวน การคัดแยกชนิด ขนาดสัตว์น้ำ การนำสัตว์น้ำไปเก็บในท้องเก็บ การนำสัตว์น้ำขึ้นจากเรือ การบำรุงรักษาอวน ในการทำงานประมงพื้นบ้านต้องเสี่ยงกับความผันแปรของธรรมชาติดินฟ้าอากาศ กลางทะเล ออกเรือไปในตอนกลางคืน ส่งผลให้ต้องเผชิญกับปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพและความปลอดภัย และสัมผัสสิ่งคุกคามสุขภาพตลอดระยะเวลาการทำงานอันเป็นผลให้เกิดการเจ็บป่วยจากการทำงาน⁽⁴⁻⁶⁾

ในแต่ละขั้นตอนการทำงานชาวประมงพื้นบ้านมีโอกาสได้รับความเสี่ยงจากปัจจัยอันตรายจากการทำงาน โดยสามารถแบ่งได้เป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) สิ่งคุกคามด้านกายภาพ เช่น แสงสว่างไม่เพียงพอหรือแสงจ้าเกินไป เสียงดังที่อาจเกิดจากเครื่องมือ ความร้อนจากสภาพอากาศ⁽⁶⁾ 2) สิ่งคุกคามด้านเคมี เช่น ครั่นจากการเผาไหม้ของเครื่องยนต์บนเรือ⁽⁷⁾ 3) สิ่งคุกคาม

ด้านชีวภาพ เช่น การสัมผัสสัตว์น้ำที่เป็นพิษ เช่น ทะเลแมงกะพรุน เม่นทะเลทำให้เกิดแผลหากไม่รักษาความสะอาดแผลอาจเกิดการติดเชื้อ และบนเรือยังเป็นแหล่งกำเนิดของเชื้อโรคต่าง ๆ เช่น แมลงสาบ หนู ส่งผลให้เกิดโรคต่อสุขภาพได้⁽⁴⁾ 4) สิ่งคุกคามด้านการยศาสตร์ เช่น การสาวอวน การยกตะกร้าปลา การยกกระสอบที่มีน้ำหนักมาก ส่งผลให้เกิดความเมื่อยล้าตามร่างกายปวดหลัง เป็นต้น⁽⁸⁻⁹⁾ 5) สิ่งคุกคามด้านจิตวิทยาสังคม เช่น การทำงานหนัก ทำให้เกิดความเครียดและส่งผลกระทบต่อสุขภาพไม่เพียงพอ เป็นต้น ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพที่หลากหลาย และส่งผลให้มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน⁽⁵⁾

จากการลงสำรวจท่าเรือพลี พบว่า มีการทำประมงพื้นบ้านเป็นการทำประมงโดยใช้เรือขนาดเล็กประมาณ 150 ลำ ส่วนมากจะออกทะเลทุกวัน ใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 4-8 ชั่วโมงซึ่งในกระบวนการทำประมงแต่ละรอบจะต้องขับเรือออกจากฝั่งเป็นระยะทาง 3-10 กิโลเมตร เครื่องมือที่ชาวประมงใช้เป็นหลักสามารถออกทำการประมงได้ตลอดทั้งปี คือ อวนจมปูและอวนลอยปลา (อวนติดตาปลา)^(4,10-12) ซึ่งลักษณะงานประมงพื้นบ้านนั้นเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะสูงในการควบคุมเรือและอุปกรณ์ต่างๆ ระยะเวลาการทำงานเป็นเวลานานทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและโรคจากการทำงานได้

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้านให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในทุกมิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ 2) ความรู้ความเข้าใจ 3) การสื่อสาร 4) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ 5) การตัดสินใจ และ 6) การจัดการตนเองมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงด้านอาชีวอนามัย ลดปัญหาอุบัติเหตุ และป้องกันการเกิดโรคจากการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁽¹³⁾

จากการศึกษาที่ผ่านนั้นได้มีการศึกษาความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยทั้งในกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยในกลุ่มแรงงานนอกระบบพบว่า ความรอบรู้สุขภาพทางอาชีวอนามัย ด้านการเข้าถึงข้อมูล ด้านการเข้าใจข้อมูล ด้านการประเมินข้อมูล ด้านการใช้และการสื่อสารข้อมูล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยของเกษตรกร⁽¹⁴⁻¹⁵⁾ ขณะที่ในกลุ่มแรงงานในระบบพบว่า ความรอบรู้สุขภาพด้านอาชีวอนามัยมีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง⁽¹⁶⁾ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแรงงานประมงในหลายบริบท โดยพบว่าพฤติกรรมป้องกันการบาดเจ็บของระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อในชาวประมงพื้นบ้านอยู่ในระดับควรปรับปรุง⁽¹⁷⁾ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของแรงงานประมงต่างด้าวในภาคใต้อยู่ในระดับดี แต่มีการรับรู้สิ่งแวดลอมในการทำงานทางกายภาพและทางชีวภาพอยู่ในระดับปานกลาง⁽¹⁸⁾ และในด้านการจัดการความเสี่ยงด้านการยศาสตร์พบว่างานจับสัตว์น้ำและงานคัดแยกสัตว์น้ำของชาวประมงพื้นบ้านเขตเทศบาลนครแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี มีความเสี่ยงทางกายศาสตร์อยู่ในระดับควรปรับปรุง⁽¹⁹⁾ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แม้จะมีการศึกษาพฤติกรรมความปลอดภัยของชาวประมงในหลายพื้นที่ แต่ยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน การศึกษานี้จึงมีความสำคัญเนื่องจากชาวประมงพื้นบ้านท่าเรือพลียังคงเผชิญกับความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของ

ชาวประมงพื้นบ้าน ท่าเรือพลี เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ในครั้งนี้ ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการเสนอแนะเพื่อสร้างพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ลดการเกิดโรคจากการทำงาน และเพื่อสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยอย่างยั่งยืนของชาวประมงพื้นบ้านต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยของชาวประมงพื้นบ้าน ท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน ท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน ท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Descriptive Cross-sectional study) ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน โดยใช้ระยะเวลาทำการศึกษาในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2567 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในพื้นที่เขตสะพานท่าเรือพลี และสะพานเสริมสันติ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (จำนวนประชากรไม่ทราบแน่นอน) โดยมีเกณฑ์และคุณสมบัติในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria) คือ 1) ชาวประมงพื้นบ้าน อายุ 18 ปีขึ้นไป สัญชาติไทย ที่ประกอบอาชีพประมงในพื้นที่ศึกษา 2) มีประสบการณ์ในการทำงานประมงพื้นบ้านไม่น้อยกว่า 1 ปี และ 3) ชาวประมงพื้นบ้านที่ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) คือ 1) มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจที่ไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้ และ 2) ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบประชากร โดยใช้การคำนวณจากสูตรของคอกเครน คำนวณดังนี้

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 pq}{d^2}$$

โดยกำหนดให้ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$Z_{\alpha/2}$ = ค่ามาตรฐานใต้โค้งปกติ

p = ค่าสัดส่วนประชากร จากการศึกษาความรอบรู้สุขภาพ และพฤติกรรมป้องกัน การรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของแรงงานภาคเกษตรกรรม เท่ากับ 0.70⁽¹⁵⁾

q = ค่าสัดส่วนของการเกิดเหตุการณ์ที่ไม่สนใจ โดยที่ $q = 1-p$

d = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ในงานวิจัยกำหนดให้ คือ 0.1

$$\text{ดังนั้น } n = (1.96)^2(0.7)(0.3)/(0.10)^2 = 80.67 \approx 81 \text{ คน}$$

ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างขึ้นอีก ร้อยละ 5.0 เพื่อเป็นการเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมกับการคำนวณทางสถิติ ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ต้องใช้ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่เขตสะพานท่าเรือพลี และสะพานเสริมสันติ จำนวน 85 คน

วิธีการการสุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยเริ่มต้นจากการเลือกชาวประมงที่ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยในพื้นที่จำนวน 2-3 คน จากนั้นจึงขอให้ผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวแนะนำชาวประมงรายอื่นที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์การคัดเลือกเข้าร่วมการศึกษา กระบวนการดังกล่าวดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบตามเป้าหมาย ทั้งนี้ ก่อนการเก็บข้อมูลจะมีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการแนะนำให้แน่ชัดว่าเป็นไปตามเกณฑ์การคัดเข้าที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน โรคประจำตัว ประสบการณ์การทำงานประมงพื้นบ้าน ระยะเวลาการทำงานประมงพื้นบ้าน จำนวนวันในการทำงานประมงพื้นบ้าน ลักษณะการทำงาน จำนวน 9 ข้อเป็นคำถามเป็นการเติมและเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 สิ่งคุกคามทางสุขภาพ ประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ 1) สิ่งคุกคามด้านกายภาพ 2) สิ่งคุกคามด้านเคมี 3) สิ่งคุกคามด้านชีวภาพ 4) สิ่งคุกคามด้านการยศาสตร์ 5) สิ่งคุกคามด้านจิตวิทยาสังคม จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ข้อคำถามเชิงบวก และเชิงลบ แบบปลายปิด ให้เลือกตอบ 3 ตัวเลือก ดังนี้ 3 = ข้อความนั้นเป็นจริงมากที่สุด, 2 = ข้อความนั้นเป็นจริงบางครั้ง, 1 = ข้อความนั้นไม่เป็นจริง โดยมีเกณฑ์การแปลผลตามเปอร์เซ็นต์ไทล์⁽¹⁵⁾ ดังนี้

- เปอร์เซ็นไทล์ที่ 75 ขึ้นไป หมายถึง ระดับมาก
- เปอร์เซ็นไทล์ที่ 25 - 74 หมายถึง ระดับปานกลาง
- เปอร์เซ็นไทล์ต่ำกว่า 25 หมายถึง ระดับน้อย

ส่วนที่ 3 ความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย ประกอบด้วย จำนวน 35 ข้อ

ตอนที่ 1 ความรู้ ความเข้าใจ (10 ข้อ) ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ใช่/ไม่ใช่/ไม่แน่ใจ การให้คะแนน คือตอบถูกต้องได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่แน่ใจ ได้ 0 โดยมีเกณฑ์การแปลผล มีดังนี้ $\geq$ ร้อยละ 80.0 (≥ 8 คะแนน) = ระดับมาก , ร้อยละ 60.0 – 79.0 (6 - 7 คะแนน) = ระดับปานกลาง , < ร้อยละ 60.0 (< 6 คะแนน) = ระดับน้อย

ตอนที่ 2 ทักษะการปฏิบัติ (25 ข้อ) ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีการให้คะแนน ดังนี้ เป็นประจำ = 5, บ่อยครั้ง = 4, บางครั้ง = 3, นาน ๆ ครั้ง = 2, ไม่เคย = 1 โดยมีเกณฑ์การแปลผลตามเปอร์เซ็นต์ไทล์⁽¹⁵⁾ ดังนี้

- เปอร์เซ็นไทล์ที่ 75 ขึ้นไป หมายถึง ระดับมาก
- เปอร์เซ็นไทล์ที่ 25 - 74 หมายถึง ระดับปานกลาง
- เปอร์เซ็นไทล์ต่ำกว่า 25 หมายถึง ระดับน้อย

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ประกอบด้วย 1) พฤติกรรมขณะปฏิบัติงาน 2) การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล 3) เครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ในการทำประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ แบบปลายปิด ให้เลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีความหมายดังนี้ ปฏิบัติทุกครั้ง = 4, ปฏิบัติบางครั้ง = 3, ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง = 2, ไม่ปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเลย = 1 โดยมีเกณฑ์การแปลผลตามเปอร์เซ็นต์ไทล์⁽¹⁵⁾ ดังนี้

- เปอร์เซ็นไทล์ที่ 75 ขึ้นไป หมายถึง ระดับมาก
- เปอร์เซ็นไทล์ที่ 25 - 74 หมายถึง ระดับปานกลาง
- เปอร์เซ็นไทล์ต่ำกว่า 25 หมายถึง ระดับน้อย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ตรวจสอบผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วย ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านความรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 1 ท่าน ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence [IOC]) ทุกข้ออยู่ในช่วง 0.67 - 1.00 (เกณฑ์ที่ยอมรับได้ ≥ 0.5)

ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทดลองใช้กับ ชาวประมงพื้นบ้านตำบลบางทราย อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล จำนวน 30 คน ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient [α]) ด้านสิ่งคุกคามทางสุขภาพ ความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยด้านทักษะการปฏิบัติ พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน มีค่าเท่ากับ 0.917 และส่วนของความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยด้านความรู้ ความเข้าใจ มีค่า Kr20 เท่ากับ 0.6 (แม้จะต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (≥ 0.7) แต่ยังอยู่ในระดับที่ยอมรับได้สำหรับการวิจัยเบื้องต้น)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเชิงพรรณนา ตัวแปรเชิงกำหนด นำเสนอ ความถี่ ร้อยละ และตัวแปรต่อเนื่อง นำเสนอ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอ้างอิงหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ด้วยสถิติ Chi-square test ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงกำหนด และ สถิติ Pearson correlation ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่อเนื่อง โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ $\alpha = 0.05$ โดยมีเงื่อนไขการใช้สถิติคือ ทดสอบการแจกแจงปกติด้วย Kolmogorov-Smirnov test หากข้อมูลไม่แจกแจงปกติ ใช้ Spearman correlation

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสตูล หนังสือนับรองเลขที่ 100-2567 ซึ่งคณะผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยได้มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการอย่างชัดเจน พร้อมทั้งขอความยินยอมโดยสมัครใจก่อนการเก็บข้อมูล ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิเสธหรือถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียใดๆ ข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับ ไม่เปิดเผยถึงตัวตน และใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยทางวิชาการเท่านั้น ผลการศึกษาจะถูกนำเสนอในลักษณะภาพรวมโดยไม่อ้างอิงรายบุคคล เพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของผู้เข้าร่วมวิจัยอย่างสูงสุด

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของชาวประมงพื้นบ้าน

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างชาวประมงพื้นบ้าน จำนวน 85 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 80.0 มีอายุเฉลี่ย 53 ปี โดยมีช่วงอายุมากที่สุดในช่วง 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 41.2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ป.1 - 6 ร้อยละ 71.8 มีรายได้เฉลี่ย 8,475.29 บาทต่อเดือน มีประสบการณ์เฉลี่ย 23 ปี และมีระยะเวลาการทำประมงเฉลี่ย 6 ชั่วโมงต่อวัน โดยมีช่วงวันในการทำประมงมากที่สุด 4 - 6 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 37.6 ลักษณะการทำงานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการคัดแยกชนิด ขนาดสัตว์น้ำ ร้อยละ 74.1 รองลงมา การวางอวนหรือการปล่อยอวน ร้อยละ 45.9 และการนำสัตว์น้ำขึ้นจากเรือ ร้อยละ 41.2

2. ความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย

จากการประเมินระดับความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยของชาวประมงพื้นบ้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวมในระดับมาก ร้อยละ 49.4 เมื่อแยกเป็นองค์ประกอบพบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 47.1 (ค่าเฉลี่ย = 8.28 คะแนน, S.D. = 1.68) การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 42.2 (ค่าเฉลี่ย = 17.26 คะแนน, S.D. = 3.86) การสื่อสาร อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 45.9 (ค่าเฉลี่ย = 18.79 คะแนน, S.D. = 4.89) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 47.1 (ค่าเฉลี่ย = 20.82 คะแนน, S.D. = 4.41) การตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 44.7 (ค่าเฉลี่ย = 19.92 คะแนน, S.D. = 4.79) การจัดการตนเอง อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 47.1 (ค่าเฉลี่ย = 21.42 คะแนน, S.D. = 3.41) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย จำแนกตามองค์ประกอบ (n = 85)

ความรอบรู้ทางสุขภาพ ด้านอาชีวอนามัย (คะแนนเต็ม)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความรอบรู้ทางสุขภาพ ด้านอาชีวอนามัย: จำนวนคน (%)		
			ระดับน้อย	ระดับ ปานกลาง	ระดับมาก
โดยรวมทั้ง 6 ด้าน (135)	106.49	18.53	21 (24.7)	22 (25.9)	42 (49.4)
ด้านความรู้ ความเข้าใจ (10)	8.28	1.68	22 (25.9)	40 (47.1)	23 (27.1)
การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ (25)	17.26	3.86	25 (29.4)	24 (28.2)	36 (42.2)
การสื่อสาร (25)	18.79	4.89	25 (29.4)	21 (24.7)	39 (45.9)
การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (25)	20.82	4.41	27 (31.8)	18 (21.2)	40 (47.1)
การตัดสินใจ (25)	19.92	4.79	21 (24.7)	26 (30.6)	28 (44.7)
การจัดการตนเอง (25)	21.42	3.41	22 (25.9)	23 (27.1)	40 (47.1)

3. พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้าน

พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมขณะปฏิบัติงาน การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ในการทำประมงพื้นบ้าน การศึกษาพฤติกรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานโดยรวม ในระดับปฏิบัติมาก ร้อยละ 44.7 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน (n = 85)

พฤติกรรมความปลอดภัย ในการทำงาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน โดยรวม: จำนวนคน (%)		
			ระดับน้อย	ระดับ ปานกลาง	ระดับมาก
พฤติกรรมความปลอดภัย ในการทำงานโดยรวม	57.02	7.44	25 (29.4)	22 (25.9)	38 (44.7)

จากการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานโดยจำแนกตามรายด้าน พบว่าด้านพฤติกรรมขณะปฏิบัติงาน รายการที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การตรวจเช็คสภาพเรือ อุปกรณ์ และเครื่องมือก่อนออกปฏิบัติงาน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 คะแนน (S.D. = 0.65) ในด้านการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล พบว่า รายการที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การสวมเสื้อชูชีพขณะทำงานบนเรือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.95 คะแนน (S.D. = 1.18) ขณะที่ด้านการใช้เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการทำประมงพื้นบ้าน รายการที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดเก็บเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.75 คะแนน (S.D. = 0.57) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน (n = 85)

พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน	$\bar{x}$	S.D.
พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานโดยรวม	57.02	7.44
พฤติกรรมขณะปฏิบัติงาน	30.48	4.21
มีการวางแผนลำดับขั้นตอนการทำงาน	3.35	1.05
มีการตรวจเช็คสภาพเรือ อุปกรณ์และเครื่องมือก่อนออกปฏิบัติงาน	3.68	0.65
มีการเตรียมความพร้อม เช่น การพักผ่อนให้เพียงพอ	3.60	0.69
รับประทานยาแก้แพ้ ก่อนปฏิบัติงาน และในขณะปฏิบัติงาน	3.39	0.96
มีความระมัดระวังในการใช้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักรของมีคมในการปฏิบัติงาน	3.59	0.69
เมื่อพบเห็นอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักรชำรุด จะซ่อมแซมทันที	3.67	0.64
มีการหยอกล้อกับเพื่อนร่วมงานในขณะปฏิบัติ	2.25	1.17
มีการเก็บอุปกรณ์ทำประมงเช่น อวน ตะกร้า หลังปฏิบัติงานเสร็จให้เรียบร้อย	3.66	0.62
มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ขณะทำงานหรือช่วงพักบนเรือ	3.29	0.99

พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน	$\bar{x}$	S.D.
การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล	11.68	2.70
สวมถุงมือ ขั้นตอนการสาวอวน	3.44	0.95
สวมเสื้อชูชีพ ขณะทำงานบนเรือ	1.95	1.18
สวมหมวก ขณะออกเรือในบริเวณที่มีแสงแดด	3.60	0.75
สวมรองเท้าบูท ก่อนทำงานบนเรือ	2.69	1.23
เครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ในการทำประมงพื้นบ้าน	14.86	2.23
จัดเก็บเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย	3.75	0.57
ใช้เครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ถูกต้องตามประเภท	3.71	0.63
ตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ก่อนใช้งาน	3.69	0.70
ซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์เมื่อมีสภาพชำรุด	3.71	0.61

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวม กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานโดยรวมของชาวประมงพื้นบ้าน ท่าเรือพลี อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล พบว่า ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เรียงตามค่าน้ำหนักของสัมประสิทธิ์การถดถอย ได้แก่ ด้านการจัดการตนเอง ($r = 0.69$, $p\text{-value} < 0.001$), ด้านความรู้ ความเข้าใจ ($r = 0.50$, $p\text{-value} < 0.001$), ด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ($r = 0.45$, $p\text{-value} < 0.001$), ด้านการตัดสินใจ ($r = 0.36$, $p\text{-value} < 0.001$), ด้านการเข้าถึงข้อมูลและการบริการสุขภาพ ($r = 0.35$, $p\text{-value} < 0.001$), ด้านการสื่อสาร ($r = 0.28$, $p\text{-value} < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง (n = 85)

ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย	พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ของชาวประมงพื้นบ้าน		
	<i>r</i>	<i>p</i> -value	การแปลความหมาย
ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวม	0.52	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก
ด้านความรู้ ความเข้าใจ	0.50	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก
ด้านการเข้าถึงข้อมูลและการบริการสุขภาพ	0.35	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก
ด้านการสื่อสาร	0.28	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก
ด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ	0.45	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก
ด้านการตัดสินใจ	0.36	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก
ด้านการจัดการตนเอง	0.69	< 0.001	ความสัมพันธ์เชิงบวก

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยโดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีระดับความรู้อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 49.4 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวประมงพื้นบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานเป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการป้องกันความเสี่ยงด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนเองได้ แต่ก็ยังพบว่ามียังกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 24.7 ที่มีความรู้ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ หรืออาจไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพและการป้องกันอันตรายจากการทำงาน

พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานโดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานโดยรวม อยู่ในระดับปฏิบัติมาก ร้อยละ 44.7 สะท้อนให้เห็นว่าชาวประมงพื้นบ้าน ให้ความสำคัญกับมาตรการด้านความปลอดภัยและปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การตรวจเช็คสภาพเรือ อุปกรณ์ และเครื่องมือก่อนออกปฏิบัติงาน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน อย่างไรก็ตามพฤติกรรมที่น้อยที่สุด คือ การสวมเสื้อชูชีพขณะทำงานบนเรือ โดยพบว่าชาวประมงพื้นบ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้ปฏิบัติตาม ซึ่งอาจเพิ่มความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุทางน้ำ และเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อไป

ความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความเข้าใจ การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ตลอดจนทักษะการสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อ การตัดสินใจ และการจัดการตนเอง ในระดับสูง จะมีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานสูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน พบว่า ความรอบรู้ทางสุขภาพทางอาชีวอนามัยโดยรวมทั้ง 6 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ($r = 0.52$, $p\text{-value} < 0.05$) และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์แยกตามองค์ประกอบของความรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัย กับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน โดยเรียงตามความสำคัญจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่สูงที่สุดไปต่ำที่สุด พบว่า ความรอบรู้ทางสุขภาพทางอาชีวอนามัยด้านการจัดการตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ($r = 0.69$, $p\text{-value} < 0.001$) สูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าทักษะการจัดการตนเองที่ดี เช่น การตั้งเป้าหมาย การกำกับดูแลตนเอง และความมีวินัย ช่วยให้บุคคลสามารถแปลงความรู้และความเข้าใจ เป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง ผ่านการวางแผนและการทบทวน พฤติกรรมความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยมีการจัดการวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลดีต่อพฤติกรรมสุขภาพในการดำเนินชีวิต⁽²⁰⁻²¹⁾

ถึงแม้ว่าความรู้ด้านการจัดการตนเองจะเป็นปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมความปลอดภัย แต่ก็จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เป็นองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมความปลอดภัย ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า ความรอบรู้ทางสุขภาพทางอาชีวอนามัยด้านความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ($r = 0.50$, $p\text{-value} < 0.001$) แสดงให้เห็นว่า ชาวประมงพื้นบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายจากการทำงาน มีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ป้องกัน และทราบแนวทางลดความเสี่ยงในสภาพแวดล้อมจากการทำงานมากยิ่งขึ้น ก็จะมีแนวโน้มปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ด้านความปลอดภัยในการทำงานและมีความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายในอาชีพของตนเอง จะช่วยลดอุบัติเหตุ และเพิ่มความปลอดภัยในการทำงาน⁽²²⁻²³⁾

เมื่อพิจารณาต่อไปยังองค์ประกอบด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ($r = 0.45$, $p\text{-value} < 0.001$) แสดงให้เห็นว่า ชาวประมงพื้นบ้านสามารถแยกแยะข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยได้ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัย พบว่า การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานในโรงงานจังหวัดสระบุรี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง และพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมมากยิ่งขึ้นควรมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง⁽²⁴⁾

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงแค่ปัจจัยภายในของบุคคล แต่การศึกษารังนี้ พบว่าการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพนั้นเป็นปัจจัย

ที่เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมภายนอก แม้จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่ำสุดกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ($r=0.35$, $p\text{-value} < 0.001$) อาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการของชาวประมงพื้นบ้าน อย่างไรก็ตามการเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพด้านอาชีวอนามัยที่เหมาะสม เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี การให้คำปรึกษาด้านความปลอดภัยในการทำงาน หรือ การเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันอันตราย ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁽²³⁾ ทั้งนี้ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ข้อมูลสุขภาพถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความรู้ทางสุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางบวกกับพฤติกรรมสุขภาพด้านพฤติกรรมสุขภาพและความปลอดภัย⁽²⁵⁾

ข้อเสนอแนะ

1. เสนอนโยบายส่งเสริมความรู้ด้านอาชีวอนามัยเชิงพื้นที่ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความรู้สุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทชาวประมงพื้นบ้าน บูรณาการเข้ากับนโยบายสาธารณสุขระดับจังหวัดและท้องถิ่น เพื่อให้แรงงานประมงเข้าถึงองค์ความรู้และบริการได้อย่างทั่วถึง สามารถนำไปปรับพฤติกรรมความปลอดภัยได้จริงในการทำงาน

2. การพัฒนาศักยภาพแรงงานและครอบครัว โดยควรจัดอบรม/หลักสูตรเฉพาะสำหรับแรงงานประมงและครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการตนเอง การเฝ้าระวังสุขภาพ และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้งพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านความปลอดภัย จึงควรมีการเสริมสร้างทักษะด้านการจัดการตนเองและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการทำงาน โดยใช้การฝึกอบรมหรือกิจกรรมจำลองสถานการณ์เพื่อให้ชาวประมงสามารถปรับใช้ได้ในชีวิตจริง

3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าไปให้บริการเชิงรุกในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง และการสนับสนุนการเข้าถึงอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยจัดสรรงบประมาณหรือโครงการสนับสนุนอุปกรณ์ความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพ และส่งเสริมให้มีการใช้งานอย่างจริงจังผ่านกิจกรรมรณรงค์หรือแรงจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ

4. สร้างเครือข่ายชุมชนและกลไกสนับสนุนทางสังคม โดยให้ภาครัฐประสานงานกับสหกรณ์ประมงองค์กรชุมชน และภาคเอกชน สร้าง “เครือข่ายความปลอดภัยแรงงานประมง” ในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล เฝ้าระวังสิ่งคุกคามสุขภาพ และประสานช่วยเหลือฉุกเฉิน โดยจัดให้มีช่องทางรายงานและกลไกตอบสนองที่ชัดเจน

แนะนำการอ้างอิงสำหรับบทความนี้

กนกวรรณ ประสพสุข, กัญญาณัฐ สุวรรณโชติ, มยุรี แพ่งคอนสาน, ภูหิรัญย์ ศุภพัฒน์วรพงษ์. ความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของชาวประมงพื้นบ้านท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. วารสารสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง. 2569;11(1):117-132.

Suggested citation for this article

Prasopsuk K, Suwannachot K, Paengkonsan M, Suphaphattanawarapong P. Occupational Health Literacy and Safety Behaviors Among Small-scale Fishermen at Phli Pier, Bang Pla Soi Sub-district, Mueang Chonburi District, Chonburi Province. Institute for Urban Disease Control and Prevention Journal. 2026;11(1):117-132.

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2567 THE INFORMAL EMPLOYMENT SURVEY 2024. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ; 2567.
2. สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี. รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดชลบุรีรายปี 2567 (มกราคม – ธันวาคม 2567). ชลบุรี: สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี; 2567.
3. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์; c2025. การประมงพื้นบ้านของไทยเข้าสู่ระบบบริหารจัดการอย่างยั่งยืน; 2568 [เข้าถึงเมื่อ 22 มี.ค. 2568]; [ประมาณ 2 น.]. เข้าถึงได้จาก; https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20230224154252_1_file.pdf
4. สำนักความปลอดภัยแรงงาน. แนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยในการทำงานภาคประมงทะเล. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามัญนิติบุคคลเจียฮั่ว; 2556.
5. ศูนย์พัฒนาวิชาการอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม จังหวัดระยอง. คู่มืออาชีวอนามัยและความปลอดภัยในงานประมงทะเลสำหรับบุคลากรสาธารณสุข. ระยอง: ศูนย์พัฒนาวิชาการอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม จังหวัดระยอง; 2560.
6. สุรัตน์สวัสดิ์ แซ่แต้, ขวัญจิรา หะยีสะมาแอ, นุรฮาวาตี สาเมาะ, จิตรวี เชนชม. ปัญหาสุขภาพและการดูแลตนเองของชาวประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส. การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 8 ประจำปี พ.ศ. 2564 “สู่ชีวิตวิถีใหม่ ด้วยงานวิจัยทางสุขภาพและการบริการ”; 27 มีนาคม 2564; วิทยาลัยนครราชสีมา . นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา; 2564.
7. Ngaruiya FW, Ogendi GM, Mokuia MA. Occupational Health Risks and Hazards Among the Fisherfolk in Kampi Samaki, Lake Baringo, Kenya. Environ Health Insights. 2019 Oct 13;13:1178630219881463. doi: 10.1177/1178630219881463.

8. เกวรินทร์ นิตกรณ, ปวีณา มีประดิษฐ์, ทนงค์ดี ยิ่งรัตนสุข, พิจิตรา ปฏิพัตร. การจัดการความเสี่ยงด้านการยศาสตร์สำหรับชาวประมง: กรณีศึกษาชาวประมงพื้นบ้าน เขตเทศบาลนครแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. วารสารการยศาสตร์ไทย. 2567;7(1):101-18.
9. ชนิภา ยอเย็นยง, อารยา เขียงของ, นลินี เขยกลินพุดม. ความรอบรู้ทางสุขภาพด้านอาชีวอนามัยและการบาดเจ็บจากการทำงาน: กรณีศึกษาพนักงานจัดเรียงสินค้า. วารสารความปลอดภัยและสุขภาพมหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช. 2565;15(1):40-57.
10. ธนัษ ศรีคุ้ม. แหล่งและฤดูทำการประมงของเครื่องมือประมงขนาดเล็กบริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออก. กรุงเทพฯ: กรมประมง; 2555.
11. จิรวัฒน์ จันทรสว่าง. ประมงพื้นบ้าน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ). 2555;4(1):261-74.
12. กัญญารัตน์ ตลิ่งผล. การจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนประมงพื้นบ้านแหลมมะขาม ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดตราด [ปริญญาานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2558.
13. มริสสา กองสมบัติสุข, ฌาน ปัทมะ พलयง, ดวงเดือน ฤทธิเดช. ความรอบรู้สุขภาพด้านอาชีวอนามัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคและการบาดเจ็บจากการทำงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม. วารสารการแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2563;3(2):112-20.
14. นิตยากร ลุนพรม, อุมพร เคนศิลา, สุรีย์พร โพธิ์ช่วย, เกษฏาภรณ์ นาขะมิน, ดวงดาว กระพิลลา. ความรอบรู้สุขภาพด้านอาชีวอนามัยและพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 2565;30(4):118-24.
15. ธวัชชัย เอกสันติ. การพัฒนาความรอบรู้สุขภาพในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบทางสุขภาพของแรงงานภาคเกษตรกรรมในแปลงนาข้าว จังหวัดนครราชสีมา [ปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2565.
16. ดวงเดือน ฤทธิเดช, ฌาน ปัทมะ พलयง, มริสสา กองสมบัติสุข. ปัจจัยส่วนบุคคลและความรอบรู้สุขภาพด้านอาชีวอนามัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 2564;15(2):13-24.
17. จิตตาภรณ์ มงคลแก่นทราย, ศิริลักษณ์ วีรสกุล, พัชรมน ก่อพุ่ม, วรัญญา เหลบควนเคี่ยม, พุทธชาติ คำชัยโย. การเปรียบเทียบความรู้ และพฤติกรรมในการป้องกันการบาดเจ็บของระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อในชาวประมงไทยและ พม่า กรณีศึกษา : แพลลาแห่งหนึ่ง อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารควบคุมโรค. 2561;44(3):249-57.
18. ศาริณา สุขสมบุญ, อภรณ์ทิพย์ บัวเพชร, ปิยะนุช จิตตุนนท์. การรับรู้ภาวะสุขภาพของแรงงานประมงต่างด้าวภาคใต้. วารสารความปลอดภัยสิ่งแวดล้อม. 2562;4(2):6-16.
19. อรรถพล แก้วนวล, บรรพต โลหะพูนตระกูล, กลางเดือน โพชนา. ความชุกของความผิดปกติของระบบกล้ามเนื้อและกระดูกโครงร่าง ที่เกี่ยวเนื่องจากการทำงานในอาชีพต่างๆ. วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา. 2560;12(2):53-64.

20. Zohar D, Luria G. The use of supervisory practices as leverage to improve safety behavior: a cross-level intervention model. J Safety Res. 2003;34(5):567-77.
21. เบญจวรรณ สอนอาจ. แนวทางการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2562.
22. จิตติพงศ์ สังข์ทอง, นิศากร ตันติวิบูลชัย. ความรู้ ทักษะคิตที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานเก็บขยะของเทศบาลตำบลในจังหวัดภูเก็ต. วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 2565;5(2):33-45.
23. Turner JMM. Small Scale Fisheries and the Challenges of Occupational Safety and Health. J Agromedicine. 2025 Apr;30(2):198-200.
24. พิภพธิศา ณ นคร. ผลของการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานในโรงงานจังหวัดสระบุรี. โรงพยาบาลสิงห์บุรีเวชสาร. 2560;26(1):13-26.
25. พัดชา คุณวุฒิ. ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.). วารสารวิชาการวิจัยและนวัตกรรม มสธ. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 2566;3(2):94-106.